

**USUSRET 70. OBLJETNICI BRODOLOMA PAROBRODA "DAKSA",
(Spomen stradanja parobroda "Daksa" i cjelokupne posade 1930. g.)****ENCOUNTERING THE 70th ANNIVERSARY OF THE STEAMER "DAKSA"
SHIPWRECK (In memory of the distress of the steamer "Daksa"
and the whole crew in 1930.)**

UDK 82:629.5"DAKSA"

Pregledni članak

Review

U novijoj hrvatskoj povijesti naziv otočića Dakse u blizini Dubrovnika označio je dva simbola stradanja dubrovačkog kraja: komunističko strijeljanje Dubrovčana na Daksi 1944. g., te katastrofičan nestanak parobroda "Daksa" i njegovih 38 članova posade na Atlantiku 1930. g.

Parobrod "Daksa" je bio vlasništvo Dubrovačke parobrodarske plovidbe, izgrađen u South Shieldsu 1911. g., 4260 BRT, 2244 NRT, 7500 t nosivosti, dužine 112, 4 m, širine 15, 1 m, visine 7, 6 m, snage motora 2400 KS i brzine 10 čv.¹ U Pomorskom

muzeju u Dubrovniku postoji ulje na platnu koje prikazuje parobrod "Daksu" s oznakom "UR"² na dimnjaku i austrijskom zastavom na krmu, poznatoga slikara brodova J. H. Mohrmanna 1911. g.³ P/b "Daksa" je krenuo 13. prosinca 1929. g. iz Tyne za

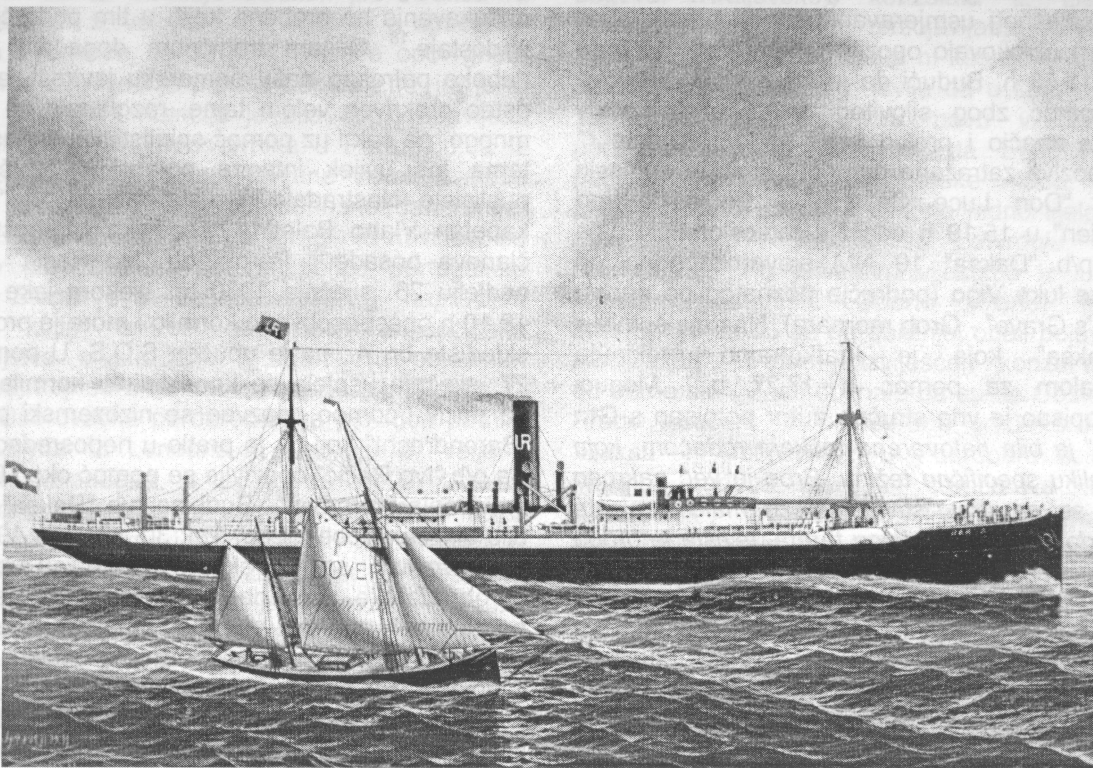
Đivo Bašić,
Pomorski muzej Dubrovnik

¹V. Foretić, Daksa, Pomorska enciklopedija 2, (Brod-Evp), Zagreb, 1955., str. 377. Tamo se navodi nosivost od 6200 t. Međutim, Dubrovačka parobrodarska plovidba, Akcionarsko društvo u Dubrovniku, Društveni parobrodi (popis), Naše more, god. II, sv. II, Dubrovnik 1920., str. 58., donosi za parobrod "Daksu" 2644 NRT, 4140 BRT i 7445 t nosivosti. Za stanje krajem 1924. g. navodi se u: Trgovačka mornarica Kraljevine SHS, Ministarstvo saobraćaja Kraljevine SHS, Direkcija pomorskog saobraćaja u Splitu, Splitska Društvena tiskara, Split 1925., str. 14., za dužinu broda 114 m, širinu 15, 5 m, visinu 9 m, 4364 BRT, 2888 NRT i 2250 KS. Popis brodova Kraljevine SHS sa signalnim i radiotelegrafsko-zovnim znakom, Stanje koncem 1927. godine, Ministarstvo saobraćaja Kraljevine SHS, Direkcija pomorskog saobraćaja u Splitu, Subotica 1928., str. 8., donosi za p/b "Daksu" signalni znak raspoznavanja "JEFP", 4260 BRT, 2652 NRT, a na str. 24., zovni znak "UNAD" i radiotelegrafski sustav "Marconi". Nadalje, Dubrovačka parobrodarska plovidba a. d. - Dubrovnik, Pomorski godišnjak za 1930. godinu, god. IV, Split 1930., str. 74., donosi 4361 BRT, snagu motora 2400 KS i tiskarsku pogrešku kod godine gradnje: 1011. umjesto 1911. g, odnosno na str. 102-103., za dužinu broda 112, 4 m, širinu 15, 1 m, visinu 7, 6 m, 4361 BRT, 2687 NRT. U prilogu: Kako je potonuo parobrod "Daksa"?, Jugoslavenski pomorac, god. X, br. 4, Zagreb 1930, str. 3., spominje se dužina broda 112, 4 m, širina 15, 1 m, visina 7, 6 m i nosivost 7435 t. Na kraju priloga: Redovna glavna skupština Dubrovačke parobrodarske plovidbe a. d. u Dubrovniku, Jugoslavenski pomorac, god. X, br. 11, Zagreb, 1930., str. 3., nalazi se tablica društvenih parobroda 31. prosinca 1929. g. gdje p/b "Daksa" ima 4260 BRT, 2652 NRT i 7500 t nosivosti. U članku: Katastrofa parobroda "Daksa", Narodna svijest, god. XII, br. 6, (12. veljače 1930.), Dubrovnik 1930., str. 4., spominje se za "Daksu" 4361 BRT, 2687 NRT i

7500 t nosivosti, te iste prije spomenute dimenzije. M. Poljanić, 25. godišnjica katastrofe dubrovačkog parobroda "Daksa", Naše more, god. II, br. 1, Dubrovnik 1955., str. 9., i D. Carić, S.O.S. na Atlantiku, Naše more, god. II, br. 1, Dubrovnik 1955., str. 47., navode nosivost 7475 t i brzinu od 10 čvorova.

²"UR" je skraćena od brodarskog društva Unione (Ragusea) osnovanog 1890. g. i preuzima ga 1917. g. Dubrovačka parobrodarska plovidba. Vidi: Pretvaranje dubrovačkih parobrodskih društava slobodne plovidbe u akciona društva, Jedro, god. II, br. 10, Sarajevo, 1917., str. 153; F. Dabrović, Tragom jubileja dubrovačkog pomorstva, Dubrovačko pomorstvo, Dubrovnik, 1952., str. 258-259; M. Foretić, O dubrovačkom pomorstvu nakon pada Republike do završetka prvog svjetskog rata, god. XIII, br. 4-5, Dubrovnik, 1966., str. 193; Za vrijeme I. svjetskog rata p/b "Daksa" je rekviriran i vraćen tek u veljači 1922. g. Slobodna plovidba Dubrovnik (osnovana 1929. g.) je posjedovala p/b "Daksu". Vidi: M. Kapović, Dubrovačko pomorstvo 1880.-1941., Naše more, god. XXVII, br. 1-2, Dubrovnik 1980., str. 9, 21-22.

³(Inv. br. 679.). John Henry Mohrmann (1857.-1916.) je od 77 poznatih (registriranih) djela naslikao dvije slike p/b "Marija Immaculata", zatim p/b "Epidaurus" i p/b "Proteo" koje se nalaze u Pomorskom muzeju u Dubrovniku i Orebiću, te neke u privatnim zbirkama kap. Đina Krunajevića i dr. Mata Ivanovića u Dubrovniku. Vidi: J. Luetić, J. H. Mohrmann - slikao je i naše brodove, Pomorstvo, god. XXII, br. 11-12, Rijeka, 1967., str. 401-402. Idem, Najpoznatiji židovski portretist brodova J. H. Mohrmann, Slike hrvatskih parobroda, Večernji list, god. XXXVII, (nedjelja, 29. kolovoza 1993.), Zagreb, 1993., str. 19. Tu autor navodi za "Daksu" 4140 BRT. U Pomorskom muzeju u Dubrovniku se još nalazi pohranjen polumodel p/b "Daksa" (inv. br. 832) na kojem piše "S. S. Daksa. Built by John Readhead & Sons. Limited. West Docks, South Shields". U Crkvi Gospe od Milosrđa postoji slika p/b "Daksa" koji je doživio havariju 20-tih godina. Vidi: A. Kisić, Zavjetne slike XIX. i XX. stoljeća u Crkvi Gospe od Milosrđa u Dubrovniku (Katalog zbirke), Pomorski zbornik 12, Rijeka, 1974., str. 542.

Slika 1. P/b "Daksa", ulje na platnu, J. H. Mohrmann 1911.
Figure 1. s/v "Daksa", canvas, J. H. Mohrmann 1911.

Vranjic. Iz Splita (Vranjica), gdje je ukrcano nekoliko tona cementa, otputovao je 9. siječnja 1930. g., a 10. siječnja prolazi Gruž gdje usputno svraća po ugljen za gorivo. Tada p/b "Daksa" kreće na svoje posljednje putovanje.⁴ Izmijenjen je i sastav posade. Propisi nisu dopuštali nazočnost dvaju članova posade bližeg srodstva, pa na to kobno putovanje nije krenuo Ljubo Glavinić, brat I. časnika Frana, kao ni kadet Ivo Šišević.⁵ Iz luke La Goulette (Tunis) p/b "Daksa" odlazi 19. siječnja 1930. g. za Rotterdam⁶

⁴Kretanje brodova Dubrovačke parobrodarske plovidbe a. d. - Dubrovnik, Narodna svijest, god. XI, br. 52, (30. prosinca 1929.), Dubrovnik, 1929., str. 12; Kretanje parobroda Dubrovačke parobrodarske plovidbe A. D., Jugoslavenski pomorac, god. X, br. 2, Zagreb, 1930., str. 1; Zanimljivo je da M. Kapović, U povodu pedesete obljetnice pogibije pomoraca p/b "Daksa", Naše more, god. XXVII, br. 1-2, Dubrovnik, 1980., str. 74; Idem, Sjećanje na Daksu, Dubrovački vjesnik, god. XLI, br. 2049, (27. siječnja 1990.), Dubrovnik, 1990., str. 10. spominje da je p/b "Daksa" prvo krenuo iz Gruža za Vranjic, a bilo je zapravo obrnuto, vjerojatno poveden radom: Katastrofa parobroda "Daksa", op. cit. (1), str. 4. gdje u tekstu to nije izričito naznačeno. M. Žuvić, "Daksa" - hrvatski "Titanic", Slobodna Dalmacija, god. LVII, br. 17601, (17. siječnja 2000.), Split, 2000., str. 9. kaže da je p/b "Daksa" krenuo iz Vranjica 8. siječnja 1930. g. Naznake "9. I. 30. Split", "11. I. 30. Dubrovnik" i "23. I. 30. Gibraltar" nalaze se u: Karta putovanja i katastrofe "Dakse", Jadranska straža, god. VIII, br. 3, Split, 1930., str. 59.

⁵B. Profaca, Potonuti s tajnom, Kako je nestala "Daksa", Dubrovački horizonti, god. XXII, br. 30, Dubrovnik, 1990., str. 130.

⁶Kretanje brodova Dubrovačke parobrodarske plovidbe a. d. - Dubrovnik, Narodna svijest, god. XII, br. 4, (31. siječnja 1930.), Dubrovnik, 1930., str. 10. Često se i tamo zna potkrasti tiskarska pogreška pa u: Kretanje brodova Dubrovačke parobrodarske plovidbe a. d. - Dubrovnik, Narodna svijest, god. XII, br. 2, (15.

nakrcana teretom željezne rudače uz pretpostavljeni ciljani dolazak 1. veljače.⁷ Gibraltar su prošli 22. I., a ciklon ih je zahvatio 26. I. oko 13 sati prije samog ulaska u Biskajski zaljev.⁸ S engleskog parobroda "Livorno" opisuje se početak oluje još 25. siječnja vjetrom koji je mijenjao smjer od jugozapada do sjeverozapada.⁹ Poziv upomoć s p/b "Daksa" upućen je u 13,07 h. P/b "Livorno" prima u 13,09 h poziv, ali razdaljina od 120 NM južno od p/b "Daksa" (blizu otočja Burling) i oštećenost zbog istog nevremena ne dopuštaju mu intervenciju.¹⁰ Engleski parobrod "Armandle Castle" šalje u 13,19 h poruku svim brodovima u blizini da pomognu p/b "Daksa" koji se nalazi 42° 20' N i 8° W, jer na brodu "Livorno" telegrafist nije razaznao broj koji dolazi iza 8. Pretpostavljena stvarna pozicija p/b "Daksa" tada je bila 42° 20' N i 8° 25' W. P/b "Ivo Račić" je primio poruku u 13,25 h koja je odavala poziciju 42° N i 9° 25' W.¹¹ Vjerojatno je oštećenje poklopa skladišta 1.

siječnja 1930.), Dubrovnik, 1930., str. 6, ili br. 3, (21. siječnja 1930.), str. 4. nalazi podatak da je p/b "Daksa" krenuo 9. siječnja iz La Goulette, umjesto 19. siječnja 1930. g.

⁷Katastrofa parobroda "Daksa", op. cit. (1), str. 4; Kako je potonuo parobrod "Daksa"?, op. cit. (1), str. 3; M. Kapović, U povodu..., op. cit. (4), str. 74; Idem, Sjećanje na..., op. cit. (4), str. 10.

⁸Ibid.

⁹I. Babelić, O brodolomu "Dakse", Jadranska straža, god. VIII, br. 3, Split, 1930., str. 69.

¹⁰Od S.O.S. do propasti, Nad plavom grobnicom "Dakse", Dubrovnik, 1930., str. 1; Kako je potonuo parobrod "Daksa"?, op. cit. (1), str. 2.

¹¹Od S.O.S. do propasti, op. cit. (10), str. 1. Tu se za "stvarnu" poziciju p/b "Daksa" navodi 42° 20' N i 8° 25' W. U članku:

nakon privremenog uspješnog eliminiranja prodrle vode i uspješnog usmjeravanja broda prema obali (niz vjetar) uzrokovalo opoziv pomoći koju isti brod prima u 13,58 h. Budući da je više od 10 brodova tražilo pomoć zbog silovitog nevremena, opoziv pomoći je značio i prekid veze sa p/b "Daksa".¹² Signal opoziva zatražene pomoći primio je engleski parobrod "Don Luce Castelle".¹³ Engleski brod "Andalusien" u 15,19 h odašilje radiosignale i daje lokaciju p/b "Daksa" 10 NM sjeverozapadno od španjolske luke Vigo (područja poznatog po nazivu "Seamen's Grave" - Grob mornara). Nastaje šutnja s p/b "Daksa" koja je kratkotrajno prekinuta radiosignalom za pomoć u 17,27 h.¹⁴ Mogući scenarij opisao je vrlo stručno autor potpisan s **Gt.**: *"Daksa" je bila natovarena teškom rudačom, koja imade veliku specifičnu težinu. Brod je već nakrcan kad mu se na dnu "štiva" nalaze male čunjaste hrpice rudače. Uslijed takvog tereta, težište je broda jako nisko i stabilitet velika, ali, izgleda paradoksalno, baš što je veća stabilnost to lošije stoji brod na vodi ili kako se to stručnjački kaže, njegove su nautičke sposobnosti manje i loše. Kad je težište broda veoma nisko, a brod se nađe na uzburkanom moru tada ga valovi nemilosrdno bacaju sa oštrim udarcima od strane na stranu i često mu nešto u njegovom vitalnom organizmu slome... Ako se izgubi krmilo ili koji drugi važni organ zataji, da brod ne može uzdržati pramac prema valovima, tad valovi bacaju brod u stranu i prevale mu one hrpe rudače u "štivama", pak brod ostane jako nagnut (mornarski: ingaluna se). Ovako nagnutom brodu mogu valovi što hoće. Razmrskaju mu jednu "bukaportu", napune ga vodom i on postane teži od istisnine vode, pa potone... Drugi slučaj, ako mu se ništa ne polomi, a brod je previše krcat, tad valovi koji nahrupljuju preko strane i pramca napune "vaške" otkuda voda otiče, ali ako su udarci valova prečesti, tad voda ne dospije da tako brzo oteče i zadrži se na brodu uslijed česa brod postaje teži i teži, a valovi sve lakše mogu da na njega navaluju, dok mu (obično prvu) "bukaportu" ne polome i napune vodom, te potone.¹⁵ Kod ovako manjkavih informacija izricanje suda o brodolomu parobroda "Daksa" postaje nemoguće - izjavio je nakon nesreće lučki kapetan Ivan Gabelić.¹⁶ Skladišta br. 1. i 4. su bila često izložena udarcima mora, što je imalo za posljedicu pramčano nagnuće.¹⁷ Moguće je bilo i uništenje*

Katastrofa parobroda "Daksa", op. cit. (1), str. 4. navodi se 42° 30' N i 9° 35' W (jugozapadno od rta Finisterre). Isto se spominje u: Kako je potonuo parobrod "Daksa?", op. cit. (1), str. 2, ali za udaljenost od obale kaže se da je bila 30 milja. Tu se navodi da su "Ivo Račić" i engleski parobrod primili S.O.S. u 3 sata poslijepodne.

¹²Ibid., str. 1. Pomoć su zatražili brodovi "Barcelona", "Orangemoore", "Esles", "Everleigh", "Cangeli" znatno udaljeniji od p/b "Daksa", pa i sam "Ivo Račić".

¹³Kako je potonuo parobrod "Daksa?", op. cit. (1), str. 2.

¹⁴Od S.O.S. do propasti, op. cit. (10), str. 1. L., Vido i Vigo, Jadranska straža, god. VIII, br. 3, Split, 1930., str. 57.

¹⁵Gt., Kako i zašto je došlo do katastrofe "Dakse", Jugoslavenski pomorac, god. X, br. 5, Zagreb, 1930., str. 5.

¹⁶I. Gabelić, Brodolom parobroda "Dakse", Jugoslavenski pomorac, god. X, br. 5, Zagreb, 1930., str. 1.

¹⁷M. Poljanić, 25. godišnjica katastrofe dubrovačkog parobroda "Daksa", Naše more, god. II, br. 1, Dubrovnik, 1955., str. 10.

broda zbog dvostrane navale valovlja ili nenadanog nasukavanja na grebene kojih u tim područjima ne nedostaje.¹⁸ O tom tragičnom događaju, koji je duboko potresao našu pomorsku javnost, a koji je ostao prekriven velom tajne, razglabalo se često i mnogo, pa čak i uz pomoć spiritističkih seansa.¹⁹ Ta tema još uvijek intrigira pomorske stručnjake i publiciste. Nastradala je cijela posada p/b "Daksa": kapetan Vlaho Baletin, 7 časnika i preostalih 30 članova posade.²⁰ Parobrodu "Ivo Račić" je u tu nedjelju 26. siječnja 1930. g. tijekom jake oluje u 18,10 h onesposobljeno kormilo i more je prodiralo u skladište br. 4., pa je upućen S.O.S. U ponedjeljak 27. siječnja uspjelo se konsolidirati kormilarenje, a na poziv upomoć odazvao se nizozemski parobrod "Barendrecht" koji ga je pratio u neposrednoj blizini. Sa p/b "Ivo Račić" opozivlje se pomoć oko 10 h zbog smirivanja vremena.²¹ Sudbina p/b "Daksa" još nije bila službeno potvrđena. Tek 30. siječnja 1930. g. u Dubrovniku se preko uprave Dubrovačke parobrodarske plovidbe saznalo da se kod portugalskih gradova Viana do Castelo i Castello de Neira 28. siječnja na obali naišlo na ostatke čamaca i pojasa za spašavanje, dijelove broda, drvene komade zapovjedničkog mosta i koluta za spašavanje p/b "Daksa", te jednog manjeg čamca s naznakom "Dubrovnik".²² Po nekim razmišljanjima pomoraca pronađeni ostaci ukazuju da je komandni most raznesen nevremenom.²³ Još krajem siječnja te 1930. g. u listu "Narodna svijest" navedeno je ime p/b "Daksa" koji je već bio izgubljen.²⁴ Tako je

¹⁸Od S.O.S. do propasti, op. cit. (10), str. 1; Kako je propala "Daksa", Jadranska straža, god. VIII, br. 3, Split, 1930., str. 83.

¹⁹M. V., Kako je propala Daksa?, Jadranska straža, god. VIII, br. 7, Split, 1930., str. 195; B. Profaca, Potonuti s tajnom, op. cit. (5), str. 129. Tu se navodi jedna spiritistička seansa u kojoj je duh I. časnika Frana Glavinića priopćio da je poziv u pomoć odaslan u 15 h. Zbog blizine kraja u 16,18 h brod se udaljio od obale. Po njemu je brod potonuo 11 NM jugo-jugoistočno od rta Finisterre, te je odnio na dno 15 ljudi, u more se bacilo 12, a 9 ih je postalo hranom riba.

²⁰M. Poljanić, 25. godišnjica..., op. cit. (17), str. 9. Noć uoči nesreće predosjećaj o stradanju imao je Ivo Glavinić, Franov brat, na Korčuli, a i Roza, majka trećeg časnika stroja Draga Jakaše. Vidi: B. Profaca, Potonuti s tajnom, op. cit. (5), str. 130-131. Milka (Milna), žena ložača Jure Radića, je također te noći imala loš predosjećaj, kako je to u "Uspomenama" zapisao fra Nikola Radić (koji je onda imao 9 mjeseci), po pričanju brata dr. fra Jure Radića. Vidi: N. Radić fra, Dr. fra Jure Radić, Život i djelo (1920.-1990.), Split - Makarska, 1998., str. 18, 21.

²¹Izvadak iz brodskeg dnevnika parobroda "Ivo Račić" na putovanju Cardiff - Venezia, nedjelja 26. siječnja i ponedjeljak 27. siječnja 1930. g., Pomorski muzej - Dubrovnik (dalje: PMD). Taj izvadak prilaze se u: PMD, Dopis Jugoslavenskog Lloydja upućenom Ministarstvu saobraćaja, Pomorskom odelenju u Beograd, Zagreb, 13. veljače 1930. g.

²²PMD, Kopija povjerljivih telegrafskih izvještaja o katastrofi p/b "Daksa" iz Pariza (po izvaji iz Lisabona) 29. i 30. siječnja, Agencija Avala, Politički odsek, Beograd, 30. siječnja 1930. Tu se još javlja iz Lisabona da se ništa ne zna o p/b "Ivo Račić"; Katastrofa parobroda "Daksa", op. cit. (1), str. 4. Tamo se spominje portugalsko mjesto kao Vianna de Castello; Kako je potonuo parobrod "Daksa?", op. cit. (1), str. 3. Tu se navode kao Vianna do Castello i Castello de Neira. M. Kapović ih u citiranim radovima navodi kao Viaun(n)a de Castelo i Castelo de Neira.

²³Od S.O.S. do propasti, op. cit. (10), str. 1/2; Kako je propala "Daksa", op. cit. (19), str. 83.

²⁴Kretanje brodova..., op. cit. (6), str. 10. M. Kapović u citiranim radnjama to isto zaključuje, vjerojatno upravo na osnovi ovog broja lista "Narodna svijest".

navedeno da se očekuje dolazak p/b "Daksa" u Rotterdam, ali 5. veljače se izvješćuje o upućenim izvidima u London, te da je 4. veljače opovrgnuta vijest da je 29. siječnja prošao Land's End, jer je to bio p/b "Istina".²⁵ Intencija je bila dobiti obavijesti preko diplomatskih predstavnika u Portugalu, a iz Londona 6. veljače nisu javljane nikakve nove vijesti.²⁶ Međutim, 6. veljače (odnosno dan ranije) saznaje se iz Rotterdama da tamošnje novine pišu kako je p/b "Daksa" potonuo blizu portugalske obale.²⁷ Stoga je 8. veljače 1930. g. napravljen obrazac kojim bi se obaviješćivala općinska upraviteljstva o stradanju građana (u pojedinim općinama) koji su bili članovi posade p/b "Daksa".²⁸ Uprava Dubrovačke parobrodarske plovidbe primila je od Lloyda iz Londona u nedjelju 9. veljače obavijest o nađena 3 tijela, te šalje brzojav veleposlanstvu Kraljevine Jugoslavije u Madridu u svezi s tim tijelima, i Ministarstvu saobraćaja u Beogradu da diplomatski zastupnik u Lisabonu intervenira glede identifikacije leševa.²⁹ Prijepisi izvještaja o stradanju "Dakse" ođaslati su istog dana Direkciji pomorskog saobraćaja u Splitu i Ministarstvu saobraćaja u Beogradu, a primljen je i

odgovor Kraljevskog konzulata iz Lisabona.³⁰ Učestalost dopisivanja i brzojavljanja ne jenjava ni 11. -13. veljače 1930. g., a ni kasnije.³¹ Iz Madrida se 15. veljače 1930. g. javlja da u španjolskoj luci Vigo nisu imali nikakvu novu vijest, ali na portugalskoj obali blizu mjesta Esposende nije poznata sudbina 4 ribarske lađe, te se pretpostavljalo da od 3 nađena jedno tijelo pripada ribaru.³² I 17. veljače se potvrđuju vijesti o brodolomu.³³ Po privatnim vijestima iz luke Vigo, kapetan pristaništa Oporto (Porto) je dobio informacije da su se na obližnjoj obali pojavili ostaci p/b "Daksa".³⁴ Potom je izviješten i konzul u Portu, a od pomorskih vlasti doznaje da su na Costanova do Prado izbačeni ulomci drvene građe s natpisima "Daksa" i "Dubrovnik". U Fuadouro e Cruz do Marajo nađena su 2 čamca s natpisom "Dubrovnik",³⁵ bez vijesti o tijelima. Ni kasnije se tijela nisu mogla identificirati.³⁶ Napuštanje svake nade za pronalazak broda i posade nastupilo je 9. -

²⁵PMD, Telegram br. 468. Dubrovačke paroplovidbe iz Dubrovnika upućen Ministarstvu saobraćaja, Pomorskom odjelenju, Beograd, 5. veljače 1930. g.

²⁶PMD, Telegram br. 582. Dubrovačke plovidbe iz Dubrovnika upućen Ministarstvu saobraćaja, Pomorskom odjelenju, Beograd, 6. veljače 1930. g.

²⁷PMD, Kopija pisma Kraljevskog generalnog konzulata u Rotterdamu upućena Kraljevskom poslanstvu u Londonu, Rotterdam, 5. veljače 1930. g., gdje se prilaže isječak iz novina (nedostaje). Tamo se navodi da u Rotterdamu posjeduju popis cijele posade od 27. studenog 1929. g. (36 (!) članova: 1 austrijski državljanin, 1 čehoslovački, te ostali iz KJ); PMD, Dopis br. 896 Ministarstva inostranih dela Kraljevine Jugoslavije upućen Ministarstvu saobraćaja, Upravi pomorstva i rečnog saobraćaja, Beograd, 6. veljače 1930. g. u kojemu se izvješćuje o telegramu kraljevskog počasnog konzula u Rotterdamu.

²⁸PMD, Obrazac-obavijest Dubrovačke parobrodarske plovidbe A. D. - Dubrovnik upućen općinskom upraviteljstvu o stradanju pojedinih članova posade p/b "Daksa" po općinama (in bianco). Međutim, obitelj (majka, sestra i brat) poginulog II. časnika palube p/b "Daksa" Vojislava Zečevića, podrijetlom iz Livna, koji je plovio i na p/b "Lovrijenac", "Lapad" i "Srđ" Dubrovačke plovidbe, izgleda nije bila obaviještena o tijeku katastrofe ni o kasnijim misama za pokojne, a supruga iz Dubrovnika i dvoje djece su im to zaboravili javiti zbog potresenosti. PMD, Pismo žaljenja Aleksandra P. Zečevića iz Sarajeva, 17. veljače 1930. g. upućeno Dubrovačkoj parobrodarskoj plovidbi A. D. - Dubrovnik (zaprimljeno 19. II. 1930. g.) u kojem uviđa razlog takvom postupku što "pok. Vojislav nije bio Dubrovčanin!" Vidi: Sa "Daksom" je poginuo i Sarajlija Vojislav Zečević, Jugoslovenska pošta, god. II, br. 221, str. 5.

²⁹PMD, Telegram Dubrovačke parobrodarske plovidbe A. D. iz Dubrovnika upućen Legation Jugoslav u Madridu, 9. veljače 1930.; PMD, Telegram br. 923. Dubrovačke paroplovidbe Ministarstvu saobraćaja u Beogradu, Dubrovnik, 9. veljače 1930. g.; Katastrofa parobroda "Daksa", op. cit. (1), str. 4. U članku: Kako je potonuo parobrod "Daksa"?, op. cit. (1), str. 3. spominju se također 3 neidentificirana tijela na španjolskoj obali za koje je Lloyd pretpostavljao da su sa p/b "Daksa". Zanimljivo je da se unutar naslovne stranice tog istog broja pomorske smotre "Jugoslavenski pomorac" od 15. veljače 1930. g. pod kretanjem parobroda Dubrovačke parobrodarske plovidbe a. d. spominje p/b "Daksa" koji je 19. I. otputovao iz La Goulette u Rotterdam, što je apsolutni propust i apsurd. U članku: M. V., Kako je propala Daksa?, op. cit. (18), str. 195. spominju se 2 tijela (Frano Glavinić, kako "sam" kaže - svečano sahranjen, i mornar iz Makarske).

³⁰PMD, Dopis Dubrovačke parobrodarske plovidbe A. D. - Dubrovnik poslan Ministarstvu saobraćaja, Pomorsko odelenje u Beogradu, Dubrovnik, 9. veljače 1930. g., gdje je priložena kopija izvještaja Direkciji pomorskog saobraćaja u Splitu. Tu se, između ostalog, saziva za 27. veljače 1930. g. plenarna odborska sjednica glede zaključka o novčanoj pomoći obiteljima nastradalih. Prilaže se i primjerak spomenutog obrasca-obavijesti. PMD, Dopis br. 1014. Ministarstva inostranih dela Kraljevine Jugoslavije poslan Ministarstvu saobraćaja, Upravi pomorstva i rečnog saobraćaja, Beograd, 9. veljače 1930. g., kao odgovor na zatraženo 7. veljače 1930. g.

³¹PMD, Telegram br. 25. od 11. veljače 1930. g. iz Madrida naslovljen Ragusea, Dubrovnik (Dubrovačka parobrodarska plovidba A. D. - Dubrovnik) od g. Jankovića koji ih obavješćuje da će vlasti javiti o pristiglim vijestima iz luke Vigo; PMD, Telegram br. 27. od 12. veljače 1930. g. iz Lisabona naslovljen Ragusea, Dubrovnik (Dubrovačka parobrodarska plovidba A. D. - Dubrovnik) od konzula; PMD, Dopis br. 1163. Ministarstva inostranih dela Kraljevine Jugoslavije poslan Ministarstvu saobraćaja, Upravi pomorstva i rečnog saobraćaja, Beograd, 13. veljače 1930. g., gdje se spominje telegram počasnog konzula u Lisabonu od 12. veljače 1930. g. koji spominje nemogućnost identifikacije tijela; PMD, Dopis Royal Yugoslav Legation-a br. 46. (protokoliran 14. veljače 1930. g.) iz Londona upućen Ministarstvu saobraćaja, Pomorskom odjelenju, Beograd, uz priloženu kopiju izvještaja Kraljevskog konzulata u Rotterdamu o stradanju p/b "Daksa" i isječak iz tamošnjih novina (koji nedostaju).

³²PMD, Telegram br. 01037. od 15. veljače 1930. g. iz Madrida naslovljen Ragusea, Dubrovnik (Dubrovačka parobrodarska plovidba A. D. - Dubrovnik) od g. Jankovića, te ponovljeni telegram istog dana iz Madrida (prethodnom je zadnji dio bio slabije transmitiran) gdje se ponavlja molba za fotografijama.

³³PMD, Rukopisni zapis telegrama Konzulata Kraljevine Jugoslavije u Londonu upućen Ministarstvu saobraćaja, Upravi pomorstva i rečnog saobraćaja primljenog u Beogradu 17. veljače 1930. g. gdje se spominje brodolom blizu Viana-Castela, posljednji znak pomoći 10 milja SZ od luke Vigo od 26. siječnja, a istraživanje i identifikacija se nastavljaju.

³⁴PMD, Telegram br. 37/6. od 18. veljače 1930. g. iz Madrida naslovljen Ragusea, Dubrovnik (Dubrovačka parobrodarska plovidba A. D. - Dubrovnik) od g. Jankovića. Privatne vijesti je dobio marinski komandant luke Vigo. Tu se navodi datum stradanja p/b "Daksa" 27. siječnja 1930. g.

³⁵PMD, Telegram br. 7/7. od 21. veljače 1930. g. iz Madrida naslovljen Ragusea, Dubrovnik (Dubrovačka parobrodarska plovidba A. D. - Dubrovnik) od g. Jankovića. Tu je br. 112.

³⁶PMD, Dopis br. 1433. Ministarstva inostranih dela Kraljevine Jugoslavije upućen Ministarstvu saobraćaja, Upravi pomorstva i rečnog saobraćaja, Beograd, 28. veljače 1930. g. Tu se donosi sadržaj telegrama počasnog konzula iz Lisabona 22. veljače 1930. g.

13. veljače 1930. g. kad su u Dubrovniku bili dani žalosti u ozračju crnine i zastava na pola koplja za poginule. U mnogim gradovima, pa tako i u Dubrovniku, bio je postavljen u stolnoj crkvi katafalk (posmrtni odar) koji su resili pojasi za spašavanje s p/b "Daksa", brodski ferali, brodski konopi, zastave "DPP", te prigodni epigrami i osmrtnice. Upravni odbor Dubrovačke parobrodarske plovidbe je održao žalobnu sjednicu 13. veljače gdje je određen iznos od 300.000 dinara za pomoć obiteljima nastradalih. Misa zadušnica u 9,30 h i prigodne glazbene izvedbe su održane u prepunjoj Katedrali gdje je govor održao biskup dr. Josip M. Carević. Vijenac je u 12 h položio u more ispred Gradske luke kap. Ivo Bronzan. Za tu prigodu izabrani parobrodi "Ston" i "Korčula" Dubrovačke plovidbe bili su prepuni ljudi. Tu je bio i biskup koji je održao mrtvačko opijelo, uz glazbu pjevačkog društva "Dubrava", te nazočnost mnoštva čamaca i svijeta na Porporeli i Pločama. U Crkvi sv. Nikole u Gružu je održana misa za poginule 11. veljače, a svečana zadušnica održana 26. veljače 1930. g. u istoj crkvi (i u Crkvi sv. Vlaha te godine) postala je godišnji običaj za ubuduće. Svečane mise zadušnice održane su i u Šibeniku 12. veljače, Korčuli 15. veljače, Zadru (Kožino), Splitu, Cavtatu, Ponikvama na Pelješcu, Maranovićima na Mljetu, Zastraišću na Hvaru, Ivanić Gradu, Kotoru, pa čak i u Beogradu u katoličkoj crkvi u Krunskoj ulici 18. veljače 1930. g.³⁷ Ušćuvane su i osmrtnice iz tog doba³⁸, a postoje i mnogi tiskani oglasi i objave (epigrami) u slavu poginulih članova posade p/b "Daksa".³⁹ Upućene su i brojne brzogovorne i pismene

sažalnice Općini, Trgovačkoj obrtničkoj komori i Dubrovačkoj parobrodarskoj plovidbi.⁴⁰ Održane su još mise za pokojne u Zagrebu u Crkvi sv. Vlaha gdje je bio nazočan i dr. Ante Trumbić. Dalmatinski skup u Zagrebu je prikupljao novčane priloge, a dali su ih i Hrvatska žena, Društvo profesora ženske realne gimnazije, Savez hrvatskih maloprodavača i dr. Zaslugom zagrebačkog Nogometnog saveza odigrane su 9. ožujka 1930. g. nogometne utakmice tijekom cijelog dana, a prihod je namijenjen nesrećenim obiteljima nastradalih s p/b "Daksa". U Jurišićevoj ulici u Zagrebu postavljena je obavijest da će svi radnici Građevinskog poduzeća g. Aljinovića tijekom jednog mjeseca raditi duže po 1 sat u korist siročadi poginulih.⁴¹ U Bakru je održana misa zadušnica u stolnoj Crkvi sv. Andrije, te je direktor Državne pomorske akademije u Bakru g. Marin Kobasica održao predavanje.⁴² I u Kuni na Pelješcu je 23. veljače 1930. g. održana svečana misa, a prikupljeni su i prilozi pomoći.⁴³ Tim povodom je u Gružu 26. veljače 1930. g. u Crkvi sv. Nikole na Kantafigu tijekom mise održao govor župnik don Đuro Krečak, a osnovane su, uz staro bratstvo Sv. Nikole, dvije sekcije: karitativna (osnivanje fonda pomoći mornarima) i prosvjetna (osnivanje pučke biblioteke). Na Koločepu je istog dana održana misa zadušnica za sumještanina Il. časnika stroja pok. Antuna Depola i ostale članove posade.⁴⁴ Inače, Lloyd iz Londona konačno je 9. travnja 1930. g. brod proglasio "izgubljenim".⁴⁵ Počast na moru izrazili su i neki brodovi u blizini samog mjesta nesreće: sa p/b "Dubac" (vlasništvo Dubrovačke plovidbe, kap. Mato Koprivica) koji je plovio na relaciji Buntisland-Marseille 4. ožujka 1930. g., te belgijskog p/b "Leopoldville" (kap. Vilim R. Mikuličić i poručnik trg. mornarice Vicko Blažević) 27. kolovoza 1930. g. u more su kod rta Finisterre položeni vijenci.⁴⁶ Čak je jedan školski hidroavion

³⁷Dubrovnik iskazuje dužnu počast svojim poginulim pomorcima, Narodna svijest, god. XII, br. 7, (19. veljače 1930.), Dubrovnik, 1930., str. 3, 10; Narodna svijest, god. XII, br. 8, (26. veljače 1930.), Dubrovnik, 1930., str. 3; Pomen žrtva S/S "Dakse", Narodna svijest, god. XII, br. 10, (12. ožujka 1930.), Dubrovnik 1930, str. 3; Veličajne komemoracije poginulih sa "Dakse" u Dubrovniku, Splitu, Šibeniku i Sušaku, Jugoslavenski pomorac, god. X, br. 5, Zagreb, 1930., str. 4-5; B. Mikasović, Svečane zadušnice posadi "Dakse" u Beogradu, Jugoslavenski pomorac, god. X, br. 5, Zagreb, 1930., str. 5; PMD, Osmrtnica posade p/b "Daksa" kojom Dubrovčani nastanjeni u Beogradu i Jadranska straža u Beogradu pozivaju na svečanu zadušnicu u katoličkoj crkvi u Krunskoj ulici 18. veljače 1930. g. u 11 h.

³⁸PMD, Osmrtnica - pozivnica Dubrovačke parobrodarske plovidbe za mise zadušnice u četvrtak 13. veljače 1930. g., Dubrovnik 12. veljače 1930. g.; PMD, Osmrtnica - pozivnica Obrtne zadruge konces. vlasnika motornih vozila za mise zadušnice u četvrtak 13. veljače 1930. g., Dubrovnik, 12. veljače 1930. g.; PMD, Osmrtnica - sažalnica Hrvatskog kulturnog društva "Napredak" i "Hrvatski radiša", Podružnice u Dubrovniku, neustrašivim pomorcima "Dakse", Dubrovnik, veljača 1930. g.

³⁹Tako se u PMD-u nalaze originalni tiskanih objava (pjesama) koje su izdali: Športski klub "Jug", Nastavnički savjet Državne pomorske akademije u Dubrovniku, Veslački klub "Neptun", Jugoslavenska matica, Dubrovačka filharmonija, S. P. D. "Sloga", učenici Državne pomorske akademije u Dubrovniku, "Dub" - Dubrovnik, Sokolsko društvo, Pjevačko društvo "Dubrava", učenici Kr. realne gimnazije u Dubrovniku uglavnom izdane 12. veljače 1930. g., te poziv Trgovačke i obrtničke komore od 11. veljače 1930. g. za mise zadušnice u Dubrovniku. Neke su objavljene u: Žalobne publikacije prigodom katastrofe S/S "Daksa", Narodna svijest, god. XII, br. 7, (19. veljače 1930.), Dubrovnik, 1930., str. 4-7, a također i u prigodnoj brošuri: Nad plavom grobnicom "Dakse", Dubrovnik 1930, str. 5-15, gdje se još nalaze prigodni prilozi koje pišu: dubrovački kapetani i pomorci, Prosvjetno katoličko društvo "Bošković", neki Dubrovčani, Odbor Crv. krsta, Dubrovačko kazališno društvo, Ogranak braće Hrvatskog zmaja - Hrvatsko starinarsko društvo u

Dubrovniku, Dubrovačko radničko društvo, Uprava Jadranske straže, Trgovačko privredničko udruženje, Hrvatska radnička zadruga i Hrvatsko pjev. društvo "Gundulić", Dubrovačka građanska muzika, g. Vid V. Vukasović, Dubrovački akademski klub, maturanti Brodstrojarskog odsjeka Tehničke srednje škole, zatim govor biskupa dr. Josipa Carevića na misi zadušnici u Katedrali, javno žalovanje zapovjednika S/S "Vidovdan" kap. Eugena Bega na Sušaku 12 veljače 1930. g. i dr. Također na str. 2-4. prilog dr. Ivana Saba o dahu smrti s oceana, prigodna riječ Kluba pomorskih strojara iz Sušaka, te glas Zagreba od Eđa Steinera.

⁴⁰Nardna svijest, god. XII, br. 7, (19. veljače 1930.), Dubrovnik, 1930., str. 8-9; Nad plavom grobnicom "Dakse", Dubrovnik, 1930., str. 16-22.

⁴¹Pomen žrtvama "Dakse", Narodna svijest, god. XII, br. 9, (5. ožujka 1930.), Dubrovnik, 1930., str. 3.

⁴²I. Šišević, Odjek katastrofe "Dakse", Narodna svijest, god. XII, br. 9, (5. ožujka 1930.), Dubrovnik, 1930., str. 3.

⁴³Pomen žrtvama "Dakse", op. cit. (41), str. 3.

⁴⁴Ibid. Zanimljivo je spomenuti da su osnivača tog "Pomorskog fonda Sv. Nikole u Gružu" za pomoć obiteljima 38 nastradalih sa p/b "Daksa" don Đura Krečka strijeljali partizani 14 godina kasnije na istoimenom otočiću Daksi. Vidi: L. Bradarić, Don Đuro Krečak (1883-1944.), Crveni teror u Dubrovniku, listopad 1944., Dubrovnik 1998., str. 223, 225/226.

⁴⁵Parobrod "Daksa" i Lloyd Register, Jugoslavenski pomorac, god. X, br. 9, Zagreb, 1930., str. 4.

⁴⁶Pomen žrtvama "Dakse", Jugoslavenski pomorac, god. X, br. 7, Zagreb 1930, str. 4; Počast herojima "Dakse", Jugoslavenski pomorac, god. X, br. 18, Zagreb, 1930., str. 6. I parobrod

Pomorsko zrakoplovne škole u Divuljama 16. veljače 1930. g. iznad splitske luke bacio vijenac u more, a Sustjepanska baterija je ispallila 3 topovska hitca.⁴⁷ I kasnije se obilježavaju uspomene na ovu veliku pomorsku tragediju.⁴⁸ Katastrofa p/b "Daksa" podigla je prašinu i pravu buru reagiranja u domeni socijalnog osiguranja pomoraca u Kraljevini Jugoslaviji. Postojala je sirotinjska zaklada za stare pomorce (rječite karakterizacije: Pomorska uboška zaklada) koja je davala simboličnu mjesečnu potporu (kapetani 24-27 din., mornari 7-13 din., udovice 13 din.).⁴⁹ Osiguranje pomoraca u nesretnim slučajevima iznosilo je (u rentama) 1/4 osigurane godišnje plaće za dijete do 16. god., a 1/3 za siročad. Ukupni iznos osigurane godišnje zarade umrlog nije mogao prekoračiti iznos godišnjih renti svih članova obitelji umrlog. Osigurana nadnica tadašnjih pomoraca bila je 28,80 - 48 dinara, a mjesečna renta udovice 240 - 400 dinara.⁵⁰ Pored toga, postojao je i iznos pogrebnine od 700 - 1400 dinara, a zarade skoro svih pomoraca na p/b "Daksa" prikazane su sa preko 1200 dinara (najveći iznos predviđen zakonom). Međutim, iznosi renti udovica časnika isplaćivanih od Penzionog zavoda u Ljubljani ovisile su o članstvu (za manje od 5. godina dobivala se jednokratna otpremnina) odnosno plaćanju mirovinskog osiguranja. Ipak, o pravom stanju stvari govori činjenica da su suprugovom smrću sredstva za život udovice jednog časnika svedena na 1/3, a udovice pojedinog člana momčadi na 1/4 do nešto niže od 1/2. Nešto bolje prolazile bi udovice s djecom zbog bolesničkog (invalidskog) osiguranja od 300 dinara. Kap. Marko Curtini tako donosi sraman i porazan podatak od 10 dinara dnevno za uzdržavanje jednog djeteta!⁵¹ Kao tajnik

Saveza pomoraca govorio je u Splitu 19. veljače 1930. g. da se osiguranje ne prima prvu godinu nakon nezgode, a pomorci općenito nisu osigurani za starost, iznemoglost i smrt, te u tom smislu apelirao u pogledu revizije Zakona o osiguranju.⁵² Postojalo je i obvezno osiguranje pomoraca po "deklaracijskom" Zakonu o osiguranju radnika od 14. svibnja 1922. g. po kojem su pomorci bili osigurani u slučaju bolesti i nesreće, te iznemoglosti i starosti, a koji su provodili (!) Središnji ured za osiguranje radnika u Zagrebu odnosno Okružni ured u Dubrovniku.⁵³ Tako je pomoć službeno trebala iznositi: za obitelj (žena i 1 dijete) 550 - 780 din., samu ženu 300 - 400 din., ženu i 2 djece 800 - 1000 din., te ženu i 3 djece 1000-1200 din.⁵⁴ Međutim, akcija prikupljanja sredstava za stradalnike p/b "Daksa" počinje ubrzo nakon službenog saznanja o samoj katastrofi. Tako je akciju prikupljanja organizirala Jadranska straža.⁵⁵ Na Sušaku je 17. veljače 1930. g. predlagano da se osnuje "Fond Daksa" koji bi imao u širim razmjerima pomagati kod osiguranja pomoraca u slučaju nezgode na moru, pa je upućen dopis Jadranskoj straži, a Klub pomorskih strojara u Sušaku je iz ušteđenih sredstava izdvojio 10.000 dinara,⁵⁶ te pozivao i druge na tu akciju.⁵⁷ Dubrovačka trgovačka komora, Dubrovačka parobrodarska plovidba i Splitska trgovačka komora preuzimaju inicijativu prikupljanja materijalne pomoći.⁵⁸ Priloge su primali posebni odbor za prikupljanje pomoći siromašnim obiteljima nastradalih pomoraca u sklopu Dubrovačke obrtničke komore, i sve mjesne banke.⁵⁹ Na 10.

Jugoslavenskog Lloyda "Dušan Silni" je 11. ožujka 1930. g. položio vijenac na istom mjestu, u nazočnosti p/b "Marija Petrinović" istog društva i grčkog p/b "Delfin". Govore su održali kap. Martin Kovačević i ložač Ivan Srića. Vidi: Ibid., str. 4; Marton, Prvi pomen na Finisteru - S/S "Dušan Silni" na Atlantiku, Jadranska straža, god. VIII, br. 5, Split 1930, str. 113-114. "Silina" nazivlja kojim su nadijevana imena brodovima razvidna je kroz prizmu povijesne prozirnosti, ali činjenica je da su većinu članova posada brodova ondašnjih (i prijašnjih i kasnijih) brodarskih društava na istočnoj obali Jadrana činili upravo Hrvati.

⁴⁷Poziv Izvršnog, oblasnog i mjesnog odbora Jadranske straže od 14. veljače 1930. g. na misu zadušnicu u Crkvi sv. Frane u Splitu i komemoracija u kinu "Eden" uz prigodne govore 16. veljače 1930. g., Jadranska straža, god. VIII, br. 3, Split, 1930., str. IV, XVI.

⁴⁸Zadušnice za poginulu posadu S/S "Dakse", List dubrovačke biskupije, god. XXX, br. 3, (4. ožujka 1930.), Dubrovnik, 1930., str. 27. (u stolnoj crkvi). Donose se prigodne pjesme kao: R. J. Katalinić, Žrtvama postradale "Dakse", Narodna svijest, god. XII, br. 8, (26. veljače 1930.), Dubrovnik, 1930., str. 3, te V. Bravačić, "Daksa", Narodna svijest, god. XII, br. 10, (12. ožujka 1930.), Dubrovnik, 1930., str. 3. Na 10-godišnjicu u Crkvi sv. Frane u Splitu. Vidi: Žrtvama "Dakse", Katolička riječ, god. VI, br. 5, (1. veljače 1940.), Split, 1940., str. 2; Tužna obljetnica katastrofe parobroda "Daksa", Jadranska straža, god. XVIII, br. 2, Split, 1940., str. 74.

⁴⁹M. Curtini, Socijalno-ekonomski položaj pomoraca u našoj trgovačkoj mornarici, Jadranska straža, god. VIII, br. 2, Split, 1930., str. 39; Idem, Brodolom S/S "Dakse" sa socijalnog gledišta, Jadranska straža, god. VIII, br. 4, Split, 1930., str. 104.

⁵⁰R. F., Osiguranje pomoraca u nesretnim slučajevima, Jadranska straža, god. VIII, br. 3, Split, 1930., str. 70.

⁵¹M. Curtini, Brodolom S/S "Dakse"..., op. cit. (49), str. 102-103. Zalagao se za osnivanje Kluba kapetana i zaklade "Daksa". O

ngjemu vidi: I. Šišević, Kap. Marko Kurtini i Dubrovnik, Naše more, god. XVII, br. 3-4, Dubrovnik, 1970., str. 139.

⁵²Nakon katastrofe "Dakse", Govor tajnika saveza pomoraca o stanju naših pomoraca na komemoraciji "Dakse" u Splitu, Obzor, god. LXXI, br. 41, (četvrtak, 20. veljače 1930.), Zagreb, 1930., str. 5.

⁵³Katastrofa parobroda "Daksa" i osiguranje naših pomoraca, Jugoslavenski pomorac, god. X, br. 5, Zagreb, 1930., str. 6-7.

⁵⁴Pomoć obitelji postradale momčadi "Dakse", Obzor, god. LXXI, br. 41, (četvrtak, 20. veljače 1930.), Zagreb, 1930., str. 5.

⁵⁵PMD, Pismo br. 3016/P Direkcije pomorskog saobraćaja iz Splita upućeno Jadranskoj straži u Splitu i na uvid Ministarstvu saobraćaja, Pomorskom odeljenju u Beogradu, Split 15. veljače 1930. g., kojim se odgovara na dopis od 13. veljače glede akcije prikupljanja sredstava; PMD, Tiskani list "Pod pokroviteljstvom Jadranske straže, Odbor sabirne akcije za porodice parobroda "Daksa" (predsjednik kap. Mato Karaman, podpredsjednik gradonačelnik dr. Jakša Račić i dr.), Split, 18. veljače 1930. g. Tu se spominje 17 udovica i 36 siročadi, iako na drugim mjestima stoji podatak o 34 siročadi.

⁵⁶Fond "Daksa", Jugoslavenski pomorac, god. X, br. 5, Zagreb, 1930., str. 6.

⁵⁷Riječ pomorskih strojara, Nad plavom grobnicom "Dakse", Dubrovnik, 1930., str. 3-4. Gotovo identičan tekst u: Slava palim herojima parobroda "Dakse", Jugoslavenski pomorac, god. X, br. 4, Zagreb, 1930., str. 1-2. U istom broju te pomorske smote na str. 8. uredništvo apelira glede akcije prikupljanja pomoći nastradalih heroja na "Daksi". Također i kasnije: Poruka uredništva, Sabirna akcija "Jug. Pomorca" za siročad i udove mornara "Dakse", Jugoslavenski pomorac, god. X, br. 5, Zagreb, 1930., str. 8; Ibid., Jugoslavenski pomorac, god. X, br. 9, Zagreb, 1930., str. 8, i dr., gdje se donose imena i iznosi novčanih priloga.

⁵⁸R. Crnić, Užasna katastrofa jugoslavenskog parobroda "Dakse" u Atlantiku, Jugoslavenski pomorac, god. X, br. 4, Zagreb, 1930., str. 1.

⁵⁹Katastrofa parobroda "Daksa", op. cit. (1), str. 4.

godišnjicu stradanja p/b "Daksa" izdana je u Splitu "Spomenica zaklade Daksa".⁶⁰

Postoje različiti načini očuvanja uspomena na izgubljene i mrtve. Kao da je otočić Daksa, i čije se ime vezuje uz praindoevropsku riječ "daxa" koja znači "more"⁶¹, pored svestrane okruženosti morem vezan i zlosretnom dvostrukom vezom s novim dobom: partizanskim, od kojih su neke žrtve završile u moru sumnji ili u onom pravom, te brodom istog naziva koji je skončao kod "kraja zemlje" (rt Finisterre), oplakivan čime drugim ako ne tim istim morem.

Popis članova posade p/b "Daksa" (po abecednom redu).⁶²

1. Baletin Vlaho, zapovjednik, rođ. 6. 8. 1900. g., Dubrovnik, ukrcan 9. 8. 1929. g.
2. Bašić Ivan, mladić palube, rođ. 1905. g., Vinišće (Trogir), ukrcan 1. 1. 1930. g.
3. Bibić Mato, kormilar, rođ. 1895. g., Hvar, (1?) 2 djece, ukrcan 1. 1. 1930. g.
4. Bibić Nikola, kormilar, rođ. 1904. g., Hvar, ukrcan 1. 1. 1930. g.
5. Bilić Ante, strojarski pomoćnik (vježbenik stroja), rođ. 1907. g., Vranjic (Split), ukrcan 8. 1. 1930. g.
6. Cvitanić Mato, ugljenar, rođ. 1908. g., Bol (Brač), ukrcan 1. 1. 1930. g.
7. Davidović Petar, kadet, rođ. 1904. g., Kaluđerac (Petrovac n/m, Paštrovići), ukrcan 10. 1. 1930. g.
8. Depolo Antun, II. časnik stroja, rođ. 1887. g., Dubrovnik, 2 djece, ukrcan 8. 1. 1930. g.
9. Fuzul Vice, ložlač, rođ. 27. 1. 1888. g., Bibinje (Zadar), (5?) 3 djece, ukrcan 10. 1. 1930. g.
10. Glavan Jozo (Nikola ?), ložlač, rođ. 1889. g., Privlaka (Biograd n/m), 4(?) djece, ukrcan 4. 6. 1929. g.
11. Glavinčić Frano, I. časnik palube, rođ. 2. 12. 1901. g., Ston, ukrcan 6. 1. 1930. g.
12. Jadrić Antun, ložlač, rođ. 1880. g., Seget (Trogir), 4 djece, ukrcan 21. 9. 1929. g.
13. Jakaša Drago, III. časnik stroja, rođ. 7. 3. 1909. g., Split, ukrcan 8. 1. 1930. g.
14. Janžeković Fran, strojarski pomoćnik (vježbenik stroja), rođ. 1911. g., Gorica (Split, Ravni kotari ?), ukrcan 10. 1. 1930. g.
15. Jerak Šime, ložlač, rođ. 9. 10. 1895. g., Sukošan (Biograd n/m), (3?) 2 djece, ukrcan 24. 7. 1929. g.
16. Joja Frano, sobar (drugi konobar), rođ. 1912. g., Kukljica (Ugljan), ukrcan 26. 5. 1929. g.
17. Kaleb Ante, nadglednik (vođa) stroja, rođ. 6. 2. 1889. g., Brbinj (Dugi otok), 4 djece, ukrcan 8. 8. 1924. g.
18. Karković Juraj, kormilar, rođ. 1907. g., Hvar, ukrcan 1. 1. 1930. g.
19. Kolumbić Nikola, III. časnik palube, rođ. 21. 6. 1902. g., Starigrad (Sv. Nedilja, Hvar), 1 (pozakonjeno) dijete, ukrcan 8. 1. 1930. g.
20. Lakoš Ivan pok. Šime, kormilar, rođ. 1891. g., Kaprije, 4 djece, ukrcan 1. 1. 1930. g.
21. Lukić Ivan, ugljenar, rođ. 1. 8. 1900. g., Bibinje (Zadar), (4?) 3 djece, ukrcan 1. 1. 1930. g.
22. Maribožić Blaž, kuhar, rođ. 3. 2. 1909. g., Mravinci (Šibenik), ukrcan 10. 1. 1930. g.
23. Marijan Danijel, ložlač, rođ. 1906. g., Veli Iž, ukrcan 10. 1. 1930. g.
24. Mikin Frano, ložlač, rođ. 1888. g., Betina (Murter), 4 djece, ukrcan 2. 1. 1930. g.
25. Orlić Filip, mladić palube, rođ. 1910. g., Vinišće (Trogir), ukrcan 21. 9. 1929. g.
26. Pein Antun Ivan, sobar, rođ. 1911. g., Dubrovnik, ukrcan 7. 6. 1929. g.
27. Pesušić Antun, mali od sobe, rođ. 1907. g., Soline (Veli Rat, Dugi otok), ukrcan 1. 1. 1930. g.
28. Pesušić Roko, sobar (prvi konobar), rođ. 1887. g., Rava (Iž), 5 djece, ukrcan 26. 9. 1929. g.
29. Puratić Šimun pok. Jovana, tesar, rođ. 1896. g., Sumartin (Brač), ukrcan 26. 7. 1929. g.
30. Radić Jure, ložlač, rođ. 1889. g., Baška Voda, 4 djece, ukrcan 21. 9. 1929. g.
31. Radovčić Božidar, ugljenar, rođ. 1907. g., Kaprije (Šibenik), ukrcan 20. 3. 1929. g.
32. Seidl Anđelko (Engelbert ?), telegrafist, rođ. 28. 9. 1904. g., Gornji Dolič, Bruck, (Maribor), ukrcan 9. 12. 1929. g.
33. Srzić Ante, nadglednik (vođa) palube, rođ. 1874. g., Makarska, (2?) 1 dijete, ukrcan 7. 1. 1930. g.
34. Staničić Ante, ložlač, rođ. 1894. g., Baška Voda, (2?) 1 dijete, ukrcan 20. 9. 1929. g.
35. Škoda Ivan, mladić, rođ. 1906. g., Poljana (Pag), 2 djece, ukrcan 1. 1. 1930. g.

⁶⁰Spomenica zaklade Daksa, Split, 1940., str. 1-55. (NSK, Sign. II-11-211.). Tamo se nalaze izvještaji akcije skupljanja priloga u Splitu, popisi davatelja priloga, godišnji izvještaji, završni račun zaklade "Daksa", te slike p/b "Daksa" i nastradale posade.

⁶¹P. Skok, Problem romanstva i slavenstva na našim ostrvima (Lokrum i Daksa), Jadranska straža, god. XVIII, br. 2, Split, 1940., str. 60, bilj. 4.

⁶²Ovaj popis je izrađen na osnovi podataka u: Katastrofa parobroda "Daksa", Narodna svijest, god. XII, br. 6, (12. veljače 1930.), Dubrovnik 1930, str. 4; Časništvo "Dakse" (7 fotografija), Jadranska straža, god. VIII, br. 3, Split, 1930., str. 67; In memoriam, Popis članova posade p/b "Daksa" Jadranska straža, god. VIII, br. 3, Split 1930, str. 74; Oficiri i mornari nastradalog parobroda "Daksa" (32 fotografije), Jadranska straža, god. VIII, br. 5, Split, 1930., str. 115; Kako je potonuo parobrod "Daksa"?, Jugoslavenski pomorac, god. X, br. 4, Zagreb, 1930., str. 3; PMD, Dubrovačka parobrodarska plovidba, Popis članova posade S/S "Daksa" i osobni podaci; PMD, Portreti - fotografije posade p/b "Daksa", 4 lista, Izdanje zaklade Daksa. Neki podaci su različiti, a ima i tiskarskih pogrešaka.

36. Tudorov(ić) Jakob, mali kuhinja, rođ. 1913. g., Neviđane (Pašman), ukrcao 25. 5. 1929. g.
37. Zečević Vojislav, II. časnik palube, rođ. 12. 2. 1894. g., Livno, 2 djece, ukrcao 15. 3. 1929. g.
38. Zorović Viktor, I. časnik stroja, rođ. 14. 4. 1889. g., Pag, 1 dijete, ukrcao 9. 8. 1929. g.

*Napomena: Zahvaljujem prof. dr. Josipu Lovriću što je u cijelosti pregledao tekst i redigirao ga osobito u dijelu koji se odnosi na moguće uzroke katastrofe p/b "Daksa", i gđi. Stanki Mordin-Šarlog iz NSK u Zagrebu za nesebično pružene informacije o publikaciji "Spomenica zaklade Daksa", Split 1940.

Literatura

References

- [1] Bašić Đivo, 70. godišnjica brodoloma "Dakse", Najveća tragedija dubrovačkog brodarstva, Dubrovački vjesnik, god. LI, br. 2556, (22. siječnja 2000.), Dubrovnik, 2000., str. 18.
- [2] Bradarić Luko, Don Đuro Krečak (1883.-1944.), Crveni teror u Dubrovniku, listopad 1944., Dubrovnik, 1998., str. 223-228.
- [3] Bravačić Vida, "Daksa", Narodna svijest, god. XII, br. 10, (12. ožujka 1930.), Dubrovnik, 1930., str. 3.
- [4] Carić Duško, S.O.S. na Atlantiku, Naše more, god. II, br. 1, Dubrovnik, 1955., str. 47-49.
- [5] Crnić Rudolf, Užasna katastrofa jugoslavenskog parobroda "Dakse" u Atlantiku, Jugoslavenski pomorac, god. X, br. 4, Zagreb, 1930., str. 1.
- [6] Curtini Marko, Brodolom S/S "Dakse" sa socijalnog gledišta, Jadranska straža, god. VIII, br. 4, Split, 1930., str. 102-104.
- [7] Curtini Marko, Socijalno-ekonomski položaj pomoraca u našoj trgovačkoj mornarici, Jadranska straža, god. VIII, br. 2, Split, 1930., str. 36-40. (39.).
- [8] Časništvo "Dakse" (7 fotografija), Jadranska straža, god. VIII, br. 3, Split, 1930., str. 67.
- [9] Dabrović Frano, Tragom jubileja dubrovačkog pomorstva, Dubrovačko pomorstvo, Dubrovnik, 1952., str. 255-262.
- [10] Dopis Jugoslavenskog Lloyd upućen iz Zagreba 13. veljače 1930. g. Ministarstvu saobraćaja, Pomorskom odjeljenju u Beograd. (Pomorski muzej - Dubrovnik).
- [11] Dubrovačka parobrodarska plovidba a. d. - Dubrovnik, Pomorski godišnjak za 1930. godinu, god. IV, Split, 1930., str. 74, 102-103.
- [12] Dubrovačka parobrodarska plovidba, Akcionarsko društvo u Dubrovniku, Društveni parobrod (popis), Naše more, god. II, sv. II, Dubrovnik, 1920., str. 58.
- [13] Dubrovnik iskazuje dužnu počast svojim poginulim pomorcima, Narodna svijest, god. XII, br. 7, (19. veljače 1930.), Dubrovnik, 1930., str. 3, 10.
- [14] Fond "Daksa", Jugoslavenski pomorac, god. X, br. 5, Zagreb, 1930., str. 6.
- [15] Foretić Miljenko, O dubrovačkom pomorstvu nakon pada Republike do završetka prvog svjetskog rata, Naše more, god. XIII, br. 4-5, Dubrovnik, 1966., str. 190-194.
- [16] Foretić Vinko, Daksa, Pomorska enciklopedija 2, (Brod-Evp), Zagreb, 1955., str. 377-378.
- [17] F. R., Osiguranje pomoraca u nesretnim slučajevima, Jadranska straža, god. VIII, br. 3, Split, 1930., str. 70.
- [18] Gabelić Ivan, Brodolom parobroda "Dakse", Jugoslavenski pomorac, god. X, br. 5, Zagreb, 1930., str. 1.
- [19] Gabelić Ivan, O brodolomu "Dakse", Jadranska straža, god. VIII, br. 3, Split, 1930., str. 69.
- [20] Gt., Kako i zašto je došlo do katastrofe "Dakse", Jugoslavenski pomorac, god. X, br. 5, Zagreb, 1930., str. 5-6.
- [21] In memoriam, Popis članova posade p/b "Daksa" Jadranska straža, god. VIII, br. 3, Split, 1930., str. 74.
- [22] Izvadak iz broskog dnevnika parobroda "Ivo Račić" na putovanju Cardiff - Venecija, nedjelja 26. siječnja i ponedjeljak 27. siječnja 1930. g. (Pomorski muzej - Dubrovnik).
- [23] Kako je potonuo parobrod "Daksa"?, Jugoslavenski pomorac, god. X, br. 4, Zagreb, 1930., str. 2-3.
- [24] Kako je propala "Daksa", Jadranska straža, god. VIII, br. 3, Split, 1930., str. 82-83.
- [25] Kapović Mato, Sjećanje na Daksu, Dubrovački vjesnik, god. XLI, br. 2049, (27. siječnja 1990), Dubrovnik, 1990., str. 10.
- [26] Kapović Mato, Dubrovačko pomorstvo 1880.-1941., Naše more, god. XXVII, br. 1-2, Dubrovnik, 1980., str. 7-23.
- [27] Kapović Mato, U povodu pedesete obljetnice pogibije pomoraca p/b "Daksa", Naše more, god. XXVII, br. 1-2, Dubrovnik, 1980., str. 74-76.
- [28] Karta putovanja i katastrofe "Dakse", Jadranska straža, god. VIII, br. 3, Split, 1930., str. 59.
- [29] Katalinić Rikard Jeretov, Žrtvama postradale "Dakse", Narodna svijest, god. XII, br. 8, (26. veljače 1930.), Dubrovnik, 1930., str. 3.
- [30] Katastrofa parobroda "Daksa" i osiguranje naših pomoraca, Jugoslavenski pomorac, god. X, br. 5, Zagreb 1930, str. 6-7.
- [31] Katastrofa parobroda "Daksa", Narodna svijest, god. XII, br. 6, (12. veljače 1930.), Dubrovnik, 1930., str. 4.
- [32] Kisić Anica, Zavjetne slike XIX. i XX. stoljeća u crkvi Gospe od Milosrđa u Dubrovniku (Katalog zbirke), Pomorski zbornik 12, Rijeka, 1974., str. 542.
- [33] Klub pomorskih strojara (Sušak), Riječ pomorskih strojara, Narodna svijest, god. XII, br. 7, (19. veljače 1930.), Dubrovnik, 1930., str. 7.
- [34] Kretanje brodova Dubrovačke parobrodarske plovidbe a. d. - Dubrovnik, Narodna svijest, god. XI, br. 52, (30. prosinca 1929.), Dubrovnik, 1929., str. 12.
- [35] Kretanje brodova Dubrovačke parobrodarske plovidbe a. d. - Dubrovnik, Narodna svijest, god. XII, br. 4, (31. siječnja 1930.), Dubrovnik, 1930., str. 10.
- [36] Kretanje parobroda Dubrovačke parobrodarske plovidbe A. D., Jugoslavenski pomorac, god. X, br. 2, Zagreb, 1930., str. 1.
- [37] L., Vido i Vigo, Jadranska straža, god. VIII, br. 3, Split, 1930., str. 57-58.
- [38] Lisičar Vicko, Tri dubrovačka otočića (Daksa, Sveti Andrija i Ruda), Dubrovnik, 1935, str. 7-72.
- [39] Luetić Josip, J. H. Mohrmann - slikao je i naše brodove, Pomorstvo, god. XXII, br. 11-12, Rijeka, 1967., str. 401-402.
- [40] Luetić Josip, Najpoznatiji židovski portretist brodova J. H. Mohrmann, Slike hrvatskih parobroda, Večernji list, god. XXXVII, (nedjelja, 29. kolovoza 1993.), Zagreb, 1993., str. 19.
- [41] Marton, Prvi pomen na Finisteru - S/S "Dušan Silni" na Atlantiku, Jadranska straža, god. VIII, br. 5, Split, 1930., str. 113-114.
- [42] Mikasović Baldo, Svečane zadušnice posadi "Dakse" u Beogradu, Jugoslavenski pomorac, god. X, br. 5, Zagreb, 1930., str. 5.
- [43] Nad plavom grobnicom "Dakse", Dubrovnik, 1930.
- [44] Nakon katastrofe "Dakse", Govor tajnika saveza pomoraca o stanju naših pomoraca na komemoraciji "Dakse" u Splitu, Obzor, god. LXXI, br. 41, (četvrtak, 20. veljače 1930.), Zagreb, 1930., str. 5.
- [45] Oficiri i mornari nastradalog parobroda "Daksa" (32 fotografije), Jadranska straža, god. VIII, br. 5, Split, 1930., str. 115.

- [46] Parobrod "Daksa" i Lloyd Register, Jugoslavenski pomorac, god. X, br. 9, Zagreb, 1930., str. 4.
- [47] Perić Ivo, Dubrovačko pomorstvo u 19. i 20. stoljeću, Građa za gospodarsku povijest Hrvatske, knjiga 20, JAZU, Zagreb, 1984.
- [48] Počast herojima "Dakse", Jugoslavenski pomorac, god. X, br. 18, Zagreb, 1930., str. 6.
- [49] Poljanić Mladen, 25. godišnjica katastrofe dubrovačkog parobroda "Daksa", Naše more, god. II, br. 1, Dubrovnik, 1955., str. 9-10.
- [50] Pomen žrtvama "Dakse", Jugoslavenski pomorac, god. X, br. 7, Zagreb, 1930., str. 4.
- [51] Pomen žrtvama "Dakse", Narodna svijest, god. XII, br. 9, (5. ožujka 1930.), Dubrovnik, 1930., str. 3.
- [52] Pomen žrtva S/S "Dakse", Narodna svijest, god. XII, br. 10, (12. ožujka 1930.), Dubrovnik, 1930., str. 3.
- [53] Pomoć obitelji postradale momčadi "Dakse", Obzor, god. LXXI, br. 41, (četvrtak, 20. veljače 1930.), Zagreb, 1930., str. 5.
- [54] Popis brodova Kraljevine SHS sa signalnim i radiotelegrafsko-zovnim znakom, Stanje koncem 1927. godine, Ministarstvo saobraćaja Kraljevine SHS, Direkcija pomorskog saobraćaja u Splitu, Subotica, 1928., str. 8, 24.
- [55] Poziv Izvršnog, oblasnog i mjesnog odbora Jadranske straže od 14. veljače 1930. g. na misu zadušnicu u Crkvi sv. Frane u Splitu i komemoracija u kinu "Eden" uz prigodne govore 16. veljače 1930. g., Jadranska straža, god. VIII, br. 3, Split, 1930., str. IV-VI, VIII, X-XI, XIV, XVI, XVIII, XX.
- [56] Pretvaranje dubrovačkih parobrodskih društava slobodne plovidbe u akciona društva, Jedro, god. II, br. 10, Sarajevo, 1917., str. 153.
- [57] Profaca Bruno, Potonuti s tajnom, Kako je nestala "Daksa", Dubrovački horizonti, god. XXII, br. 30, Dubrovnik, 1990., str. 128-131.
- [58] Radić fra Nikola, Ciklon je potopio "Daksu", U prigodi 70. obljetnice pogibije mornara u Biskajskom zaljevu 1930. - 26. I. 2000., Baška Voda, 2000., str. 1-55.
- [59] Radić fra Nikola, Dr. fra Jure Radić, Život i djelo (1920.-1990.), Split - Makarska, 1998., str. 16-18.
- [60] Redovna glavna skupština Dubrovačke parobrodarske plovidbe a. d. u Dubrovniku, Jugoslavenski pomorac, god. X, br. 11, Zagreb, 1930., str. 2-3.
- [61] Sa "Daksom" je poginuo i Sarajlija Vojislav Zečević, Jugoslovenska pošta, god. II, br. 221, str. 5.
- [62] Skok Petar, Problem romanstva i slavenstva na našim ostrvima (Lokrum i Daksa), Jadranska straža, god. XVIII, br. 2, Split, 1940., str. 59-60.
- [63] Slava palim herojima parobroda "Dakse", Jugoslavenski pomorac, god. X, br. 4, Zagreb 1930, str. 1-2.
- [64] Sopta Josip, Daksa, Povijest franjevačkog samostana, Dubrovnik, 1998., str. 99. (fotografija p/b "Daksa").
- [65] Spomenica zaklade Daksa, Split, 1940., str. 1-55. (NSK, Sign. II.-11-211.).
- [66] Šišević Ivo, Kap. Marko Kurtini i Dubrovnik, Naše more, god. XVII, br. 3-4, Dubrovnik, 1970., str. 139.
- [67] Šišević Ivo, Odjek katastrofe "Dakse", Narodna svijest, god. XII, br. 9, (5. ožujka 1930.), Dubrovnik, 1930., str. 3.
- [68] Telegrafske i pismene sažalnice upućene Općini, Trgovačkoj obrtničkoj komori i Dubrovačkoj parobrodarskoj plovidbi, Narodna svijest, god. XII, br. 7, (19. veljače 1930.), Dubrovnik, 1930., str. 8-9.
- [69] Trgovačka mornarica Kraljevine SHS, Ministarstvo saobraćaja Kraljevine SHS, Direkcija pomorskog saobraćaja u Splitu, Splitska Društvena tiskara, Split, 1925., str. 14.
- [70] Tužna obljetnica katastrofe parobroda "Daksa", Jadranska straža, god. XVIII, br. 2, Split, 1940., str. 74.
- [71] Veličajne komemoracije poginulih sa "Dakse" u Dubrovniku, Splitu, Šibeniku i Sušaku, Jugoslavenski pomorac, god. X, br. 5, Zagreb, 1930., str. 4-5.
- [72] V. M., Kako je propala Daksa?, Jadranska straža, god. VIII, br. 7, Split, 1930., str. 195.
- [73] Zadušnice za poginulu posadu S/S "Dakse", List dubrovačke biskupije, god. XXX, br. 3, (4. ožujka 1930.), Dubrovnik, 1930., str. 27.
- [74] Žalobne publikacije prigodom katastrofe S/S "Daksa", Narodna svijest, god. XII, br. 7, (19. veljače 1930.), Dubrovnik, 1930., str. 4-7.
- [75] Žrtvama "Dakse", Katolička riječ, god. VI, br. 5, (1. veljače 1940.), Split, 1940., str. 2.
- [76] Žuvić Marijan, "Daksa" - hrvatski "Titanic", Slobodna Dalmacija, god. LVII, br. 17601, (17. siječnja 2000.), Split, 2000., str. 9.
- [77] Žuvić Marijan, Za "Dunav" nije bilo nade, Slobodna Dalmacija, god. LVII, br. 17602, (18. siječnja 2000.), Split, 2000., str. 10.

Rukopis primljen: 6.12.1999.

